

OAZA NA PRAGU KOPRA

bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok

številka 6, julij 2004

NATURA 2000 - nova priložnost

Slovenska vlada je nekaj dni pred vstopom Slovenije v EU razglasila posebna varstvena območja - območja Natura 2000.

Na ta način je na podlagi Direktive EU o pticah zavarovanih 26 območij. Eno izmed teh območij je tudi Škocjanski zatok. Beločeli deževnik, ki smo ga predstavili v 4. številki biltena, je vrsta, zaradi katere je bilo območje uvrščeno med evropsko pomembna ekološka območja. Poleg tega je območje opredeljeno še za čapljico, rakarja in srpično trstnico.

Zaradi te razglasitve se varstveni režimi v zatoku niso v ničemer poostriili, saj nacionalna zakonodaja predvideva bistveno strožje varstvo. Le nove priložnosti smo dobili. Že v letu 2001, ko je bil zatok samo potencialno območje Natura 2000, nam je Evropska komisija iz programa Life Narava odobrila financiranje ureditve sladkovodnega dela rezervata in številne promocijske in upravljalne aktivnosti. Trend rasti pomena ohranjenih območij narave in vedno večjega interesa zanje pri lokalnih prebivalcih in turistih postaja vedno bolj očit. Prepričani smo, da Škocjanski zatok - območje Natura 2000 tudi z vašo pomočjo čaka lepša prihodnost in ga bomo skupaj ohranili za prihodnje generacije.

Nataša Šalaja, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije - DOPPS

foto: Borut Mozetič

Na robu lagune se vrstijo trije evropsko pomembni habitatni tipi, ki Škocjanski zatok uvrščajo tudi med potencialna območja Natura 2000 po Direktivi o habitatih.

DOPPS-ova predavanja v Kopru

Vabimo vas na DOPPS-ova redna predavanja v Kopru, ki bodo potekala v Palači Tarsia, Sedež Primorskih novic, Ulica OF 12, s pričetkom ob 19. uri. Obisk predavanj je brezplačen.

- 26. oktober 2004: **Mali deževnik** (predava Urša Koce)
Mali deževnik je vrsta, ki je marsikje v Sloveniji izgubila svoja gnezdišča zaradi melioracij rek. Na predavanju boste izvedeli vse o malem, pa tudi o beločelem deževniku, ki gnezdi le na obali.
- 9. november 2004: **Kosec - status, ogroženost in varstvo v Sloveniji** (predava Luka Božič)
Kosec in njegovo varstvo sta osrednji temi obsežnega projekta Life, ki smo ga začeli izvajati v letošnjem letu. Na predavanju boste izvedeli vse o koscu, predstavljeni bodo rezultati najnovejših raziskav kosca v Sloveniji in možnosti za njegovo ohranjanje.
- 14. december 2004: **Ptice slovenskih mokrišč** (predava Borut Mozetič)
Mokrišča so najbolj ogroženo življenjsko okolje v Evropi. Pozornemu opazovalcu pa se razkrije izredno pester neprecenljiv živalski in rastlinski svet. Borut Mozetič nam bo prikazal pestrost ptičjega sveta slovenskih mokrišč.

Vabimo vas tudi na izlet v Škocjanski zatok, ki bo 6. novembra 2004, vodila pa ga bosta Brane Koren in Igor Brajnjk (informacije, tel. 05 / 626 03 70).

Tik pred začetkom del

Priprave na izvedbo renaturacije Škocjanskega zatoka so v zadnjih mesecih napredovale do točke, ko za začetek del resnično manjka le še gradbeno dovoljenje. Inštitut RS za vode je dokončal izjemno zahteven projekt za gradbeno dovoljenje. Ob aktivnem sodelovanju predstavnikov naročnika - Ministrstva za okolje, prostor in energijo in Agencije RS za okolje ter inženirja, podjetja DDC svetovanje inženiring d.o.o., hitro poteka tudi priprava vseh drugih potrebnih dokumentov in urejanje statusa zemljišč, ki poteka v sodelovanju z Mestno občino Koper. Sredstva za obnovo Škocjanskega zatoka so zagotovljena tako v državnem proračunu za sanacijo in renaturacijo lagune, kot tudi na DOPPS-u iz evropskega programa LIFE za ureditev sladkovodnega močvirja na bonifiki. Konec marca smo na Evropsko komisijo vložili prošnjo za podaljšanje projekta do konca leta 2005.

Skupaj z ministrstvom smo spomladi oblikovali nov in dokončni termiski plan za izvedbo del. Gradbeno dovoljenje pričakujemo septembra 2004. Začetek oblikovanja sladkovodnega močvirja z učno potjo na bonifiki je predviden takoj po tem, enako tudi urejanje deponije na ankaranski bonifiki za 200.000 kubičnih metrov blata iz lagune. Takoj po ureditvi deponije je predviden začetek odstranjevanja sedimenta iz lagune, ki bo trajal več mesecev. Hkrati bo potekalo tudi oblikovanje habitatov za slanašice na robu lagune (plitvine, poloji) in otočkov v laguni. Dela bodo zaključena do konca leta 2005.

foto: Brane Koren

Letošnjo pomlad smo v Škocjanskem zatoku pričeli s samostojnim vzorčenjem osnovnih parametrov kakovosti vode.

Redno so potekale vse druge aktivnosti v rezervatu. Med izobraževalnimi naj omenimo številne naravoslovne dneve lokalnih osnovnih šol ter drugih izobraževalnih skupin in predavanja v Kopru. Pri izvedbi programov monitoringa je prišlo do manjših sprememb. V začetku leta smo kupili instrument za merjenje osnovnih parametrov kakovosti vode, ki jih od začetka aprila dalje spremlja DOPPS-ova limnologinja Mateja Nose. Zavod za zdravstveno varstvo Koper še vedno izvaja zahtevnejša vzorčenja in analize. Podjetje Harpha Sea je izvedlo remont merilcev nivojev vodne gladine. Monitoring ptic pa odkriva nove in nove vrste.

Tik pred začetkom renaturacijskih del v rezervatu pa začnemo tudi s pripravo drugega dela investicij v rezervatu, in sicer v parkovno infrastrukturo. Začeli smo z načrtova-

njem javnega natečaja za pridobitev arhitekturnih rešitev. Za sredstva nameravamo kandidirati v programu Interreg IIIA. S tem namenom smo se že povezali s potencialnimi projektnimi partnerji, predstavniki Občine Majano pri Vidmu v Italiji, ki imajo v načrtu podobno investicijo na malem zavarovanem območju ob mestu.

foto: Borut Mozetič

Ob Dnevu parkov smo v zatoku gostili potujočo tiskovno konferenco v organizaciji Ministrstva za okolje, prostor in energijo.

Ob Dnevu parkov (24. maj), ki je letos posvečen Naturi 2000, je Ministrstvo za okolje, prostor in energijo pripravilo potujočo tiskovno konferenco v krajinski park Sečoveljske soline in naravni rezervat Škocjanski zaton. Novinarjem smo predstavili preteklost, sedanost in prihodnost Škocjanskega zatoka in jih popeljali na izlet, kjer so si ogledali rezervat in njegov rastlinski in živalski svet. Ob tej priložnosti je začasno informacijsko pisarno rezervata prvič obiskal tudi minister za okolje, mag. Janez Kopač.

Iz dnevnika naravovarstvenih nadzornikov

Osnovna naloga naravovarstvenih nadzornikov je, da z vsakodnevnimi terenskimi obhodi po celotnem območju naravnega rezervata Škocjanski zaton in njegovem vplivnem delu skrbimo za izvajanje varstvenega režima. Kršitve so večinoma povezane z zakoreninjeno razvado brezvestnih posameznikov, ki še vedno odlagajo različne odpadke v okolici rezervata. Bistvenega pomena je tudi stalno sodelovanje z rečnim nadzornikom VGP Soča pri zagotavljanju dotoka sladke vode v laguno rezervata, ko vodostaj v Rižani to omogoča. Veliko pozornost posvečamo tudi spremljanju stanja na obstoječih izpušnih meteoritnih vod pod ankaransko vpadnico. Pri odpravljanju tovrstne problematike je ključnega pomena sodelovanje upravljalca rezervata s predstavniki Mestne občine Koper, Komunale Koper, Agencije RS za okolje - območne pisarne Koper, Zavoda za zdravstveno varstvo Koper in Zavoda za varstvo narave Piran.

Naravovarstveni nadzorniki sodelujemo pri jesenski košnji travnikov na Bertoški bonifiki, postavitvi in vzdrževanju parkovne infrastrukture ter spremljanju stanja naravnih vrednot v rezervatu. Naše delo je nepogrešljivo tudi pri usmerjanju obiskovalcev in sodelovanju pri izvedbi naravoslovnih dni za osnovne in srednje šole ter organiziranih izletov za

študente in širšo zainteresirano javnost. Posebno skrb namenjamo tudi vključevanju lokalnih prebivalcev v proces obnove naravnega rezervata. Veliko dragocenih izkušenj nam je v preteklih letih posredoval Gianfranco Vincoletto, velik ljubitelj narave in Škocjanskega zatoka.

foto: Borut Mozetič

Nadzornika pri izvajanju varstvenega režima na območju Jezerca.

V začetku marca smo v rezervatu zaposlili drugega naravovarstvenega nadzornika, Igorja Brajnika, ki nam je v preteklih letih aktivno pomagal s prostovoljnim delom. Igor je človek s številnimi praktičnimi znanji in izvrsten poznavalec ptic, že od leta 1987 stalni zunanji sodelavec Prirodoslovnega muzeja Slovenije na projektu spremljanja selitve ptic in dolgoletni član ornitološkega društva Ixobrychus iz Kopra.

foto: Borut Mozetič

Igor Brajnik, novi nadzornik v rezervatu, na enem od številnih naravoslovnih dni.

Vedno nove vrste ptic

V naravnem rezervatu se iz leta v leto povečuje število prezimujočih vodnih ptic. Tudi letošnjo zimo so bile najštevilnejše liske, mlakarice, kreheljci, rečni in rumenonogi galebi ter že od daleč opazna stoglava jata sivih galeb. Prav presenetljivo pa je v zadnji zimi narasla populacija prezimujočih rac žlicaric in žvižgavk, saj se je njihovo število več kot podvojilo. Pestro družčino prezimujočih sivih, malih in velikih belih čapelj, kormoranov, velikih škurhov in kozic sta v januarju popestrila na obali redka konopnica in srebrni galeb, ki smo ga v rezervatu opazovali prvič.

Tudi pomlad je prinesla veliko novega. Pisani paleti čapelj so se pridružile še rjava in čopasta čaplja, kvakač ter čapljica, naša najmanjša čaplja, ki v rezervatu gnezdi tudi letos. Med pobrežniki so bili v času spomladanskega preleta najbolj številni zelenonogi, rdečenogi, pikasti in močvirski martinci, številni spremenljivi in mali prodniki ter presenetljivo veliko število prib, ki so ob sončnem zahodu priletele na poloje severnega dela lagune in si že ob prvem jutranjem svitu začele iskati hrano na območju sladkovodnega dela rezervata. Poglobljeni izlivni del Are je v marcu gostil par čopastih črnih, na travnikih Bertoške bonifike pa smo poleg kozic in prepelic prvič opazovali tudi sloke in pukleža, ki sta seznam opazovanih vrst ptic naravnega rezervata po letu 1999 dodatno povečala na 135 vrst.

foto: Borut Rubinič

Letos smo v zatoku prvič opazovali srebrnega galeba.

V aprilu se je od vsepovsod v rezervatu razlegalo ptičje petje, ki oznanja začetek gnezditvenega obdobja. V tem času se je Škocjanski zatok spremenil v pravo zibelko porajajočega življenja. Med steblike obrežnega trsja so svoja čašasta gnezda pripelale srpične trstnice in rakar, v prepletih gostega grmovja gnezda so spleтали svilnica, kratkoperuti vrtnik in slavec. Posebno zagnani so bili v tem času samci brškinj, ki na travnatih bregovih jarkov na Bertoški bonifiki iz pajčevine in šopov trav zgradijo več gnezd, v katera privabljajo svoje družice. V obrežni vegetaciji Are in Jezerca so gnezdili mali ponirki, liske in zelenonoge tukalice. V varnem zavetju redko posejanih grmičkov slanuš severnega dela lagune je tudi letos gnezdil beločeli deževnik.

foto: Tomaž Mihelič

Na travnikih Bertoške bonifike se prehranjujejo tudi sloke.

Na območju rezervata smo po letu 1999 evidentirali kar 38 različnih vrst gnezdičk, 10 vrst gnezdi v neposredni bližini, vsaj 7 novih vrst, med njimi tudi polojnika ter navadno in malo čigro, pa kot gnezdičke pričakujemo v naslednjih letih po ureditvi sladkovodnega močvirja in vlažnih travnikov na bonifiki in gnezditvenih otočkov v laguni rezervata.

Kako so v zatoku nekdanje lovili ribe

Škocjanski zatok je bil okoliškim prebivalcem pred začetkom degradacije pomemben vir preživetja. Tja so se številne generacije odpravljale predvsem na ribolov. Svoje spomine na življenje v tistih časih je z nami delil Marino Šau iz Pobegov, za kar se mu iskreno zahvaljujemo.

Pred letom 1960 so ribiči večinoma zapirali oziroma hodili na šerajo, ki je bila neke vrste ribolov z mrežami. Na ta način so lovili predvsem ševole oziroma ciplje. V času plime so mreže dvignili na kole in jih lepo napeli. Ko je voda ob oseki odtekala, so z mrežami ribam zaprli izhod. Različne vrste cipljev, ki so jim po domače rekli *volpina* (glavati cipelj), *kaostej ali botolo* (tankousti cipelj) in *verzeraj* (dolgin), so se iz pasti lahko rešile le s skokom čez mrežo. Večina jih je seveda ostala na tleh onstran mreže, kjer so jih ribiči enostavno pobrali. Včasih so ob rob mrež postavili barko ali napeli še eno mrežo in tako prestregli tudi ribe, ki so poskušale pobegniti. V okolici Kopra so zapirali na osmih mestih. Ker so uporabljali bombažne mreže, so jih morali vsakih 10 dni kuhati, da so bile močnejše. Kuhali so v posebni borovi spojini v kotlih na obali, blizu današnjega Jezerca. Na tem mestu je bilo privezanih tudi nekaj bark in okoličani so tja redno hodili po ribe.

Ko so z izgradnjo Luke zaprli zaliv in niso mogli več loviti z bark, so za ribolov uporabljali le še vrše, ki se jim je po domače reklo "naše". Izdelovali so jih doma iz koščkov mrež. Z vršami so lovili predvsem *guate* - glavače, *bižate* - jegulje in

rakovice. Če so v vršo nastavili majhne glavače, se je običajno ujelo veliko število jegulj ali rakovic. S *fošinami* - ostmi se je lovilo "na faral", torej ponoči z lučjo na čolnu. Na ta način so lovili predvsem sipe in jih pod lučjo nabadali z ostmi. Za hitrejši ulov so se domači ribiči naučili izkoriščati tudi neugodne vremenske razmere. Kadar je pihala močna burja, so s preprosto ribiško napravo, ki jo je predstavljala mreža, pritrjena na obroč od kolesa, čakali na mostu na začetku morskega kanala. Pod mostom je bil kot labirint kamnomet iz belega kamna, tako da so hitro opazili ribe, ki so bežale pred razburkanim morjem. Pod mostom so prišle do zidu in ko so se obrnile, jih je že čakala preprosta ribiška past.

Ribe so po uničevanju v 80. letih preteklega stoletja skoraj izginile iz zatoka. Narava k sreči dela svoje in popravlja človeške napake. Letos smo v zatoku spet opazovali ciplje. Po izvedbi renaturacije pa bo zatok postal raj tudi za druge vrste rib.

Foto: Zasebna zbirka družine Destradi
Tako se je nekdanje lovilo ciplje tudi v Škocjanskem zatoku.
Fotografija je bila narejena v poznih petdesetih letih v koprskem mandraču.

Bilten izdaja upravljalec naravnega rezervata Škocjanski zatok:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenija), p.p. 2990, 1001 Ljubljana, tel.: 01 / 426 58 75, fax: 01 / 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si

ki vodi tudi začasni informacijski center v Kopru na naslovu:

Staničev trg 16, 6000 Koper, tel.: 05 / 626 03 70, fax: 05 / 626 03 69

e-pošta: skocjanski@skocjanski-zatok.org, borut.mozetic@dopps-drustvo.si, natasa.salaja@dopps-drustvo.si

in na spletni strani: <http://www.skocjanski-zatok.org>

uradne ure:

- dopoldne: ob ponedeljkih, sredah in četrtek med 10. in 12. uro,
- popoldne: ob sredah med 15. in 17. uro.

Na zgornjih naslovih lahko naročite brezplačni izvod biltena in dobite dodatne informacije o rezervatu.

Besedilo: Borut Mozetič, Nataša Šalaja, Brane Koren

Pregled: Člani DOPPS-ovega Sveta za Škocjanski zatok

Priprava na tisk in tisk: Medium d.o.o. Žirovnica, **Naklada:** 14.000 izvodov.

generalni sponzor DOPPS

ŽIVLJENJE NISO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

